

Spor Lisesi Öğrencilerinin İlk Yardım ve Temel Yaşam Desteği Bilgi Düzeyi

Received: 09/10/2024

Published: 31/12/2024

Doi: 10.71051/jnlm.1564404

Nazan YÜKSEL ÇAYLAK¹, Azize AYDEMİR^{2*}, Mustafa AYYILDIZ³

*Sorumlu Yazar: azizeaydemir@hotmail.com

1- MEB Tokat Erbaa Erek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Tokat, Türkiye

2- Giresun Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Giresun, Türkiye

3- Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Fizyoloji A.D., Samsun, Türkiye

ABSTRACT

Aim

This study aimed to assess the knowledge levels of sports high school students regarding first aid and basic life support.

Method

224 sports high school students participated in the study. A structured questionnaire was employed was used to collect the data. The questionnaire consists of three sections: student introduction, basic life support knowledge level and first aid knowledge level. There are 12 questions in each section and the knowledge level questions were prepared based on the guidelines of the American Heart Association and the European Resuscitation Council (2015).

Results

It was determined that 94.6% of sports high school students had a low level of knowledge about first aid and 100% had a low level of knowledge (0-69p) about basic practices. Although 50.4% of the students had previously received first aid training and 59.8% of them felt competent or partially competent in the application of First Aid and

Basic Life Support, they could not prove this with their knowledge. Students were unsuccessful in subjects where technical and practical training is required such as control of vital signs, Basic Life Support application sequence, exhalation time while applying artificial respiration and irreversible brain damage, while they were more successful in pulse control, bleeding stopping methods and first aid in tick bite.

Conclusion

It was found that the level of first aid and Basic Life Support knowledge of sports high school students was low and they were aware of this situation. Providing structured and hands-on first aid training by competent trainers will benefit the permanence and applicability of the information.

Keywords

Sports, first aid, student, first aid in sports injuries, sports high school

ÖZET

Amaç

Bu araştırma ile spor lisesi öğrencilerinin ilk yardım ve temel yaşam desteği konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Metot

Araştırmaya 224 Spor lisesi öğrencisi katılmıştır. Verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Anket, öğrenci tanıtımı, temel yaşam desteği bilgi düzeyi ve ilk yardım bilgi düzeyi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Her bir bölümde 12 soru vardır. Ayrıca bilgi düzeyi soruları Amerikan Kalp Derneği ve Avrupa Resusitasyon Konseyi 2015 kılavuzları ışığında hazırlanmıştır.

Bulgular

Spor lisesi öğrencilerin %94,6'sının ilkyardım ve %100'ünün temel yaşam desteği uygulamalarına ilişkin bilgi düzeyinin düşük (0-69p) olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %50,4'ü daha önce ilkyardım eğitimi almış ve %59,8'i ilkyardım ve Temel Yaşam Desteği uygulama konusunda kendilerini yeterli ve kısmen yeterli hissetseler de bunu bilgileri ile kanıtlayamamışlardır. Hayati bulguların kontrolü, Temel Yaşam Desteği uygulama sırası, suni solunum uygularken nefes verme süresi ve geri dönüşümsüz beyin hasarı süresi gibi teknik ve uygulamalı eğitimin gerekli olduğu konularda öğrenciler başarısız, nabız kontrolü, kanama durdurma yöntemleri ve kene ısırmasında ilkyardım uygulama konularında daha başarılı olmuşlardır.

Sonuç

Spor lisesi öğrencilerinin ilkyardım ve Temel Yaşam Desteği bilgi düzeyinin düşük olduğu ve bu durumun farkında oldukları tespit edilmiştir. İlk yardım eğitiminin teorik ve uygulamalı olarak yetkin eğitmenler tarafından verilmesi bilgilerin kalıcılığı ve uygulanabilirliğine fayda sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler

Spor, ilkyardım, öğrenci, spor yaralanmalarında ilk yardım, spor lisesi

GİRİŞ

İlk yardım, yaşamın tehlikeye girdiği durumlarda, profesyonel tıbbi yardım gelene kadar uygulanan acil müdahalelerdir (Neyişçi, 2024; Yüksel vd., 2020). İlk yardım ve temel yaşam desteği (TYD), ani sağlık sorunları yaşandığında bireylerin hayatını kurtarmada kritik öneme sahiptir. İlk yardım temel bilgi ve becerisine sahip bir bireyden, kendisini tehlikeye maruz bırakmadan durumu hızlı ve sakin bir şekilde değerlendirebilmesi, hayatı tehdit edici koşullar ile başa çıkabilmesi, ciddi yaralanma veya hastalık durumunu ayırt edebilmesi, vücudun sistemleri hakkında temel bilgiye sahip olması, tıbbi yardım için acil durum çağrısını aktive edebilmesi ve TYD uygulayabilme becerilerine sahip olması beklenir (Amro ve Qtait, 2017; Orhan ve Aydın, 2020; Yüksel vd., 2020).

TYD hayatın devamı için ilkyardımcı tarafında olay yerinde hava yolu açıklığını, solunumu ve dolaşımı devam ettirmek amacıyla yapılan sistematik girişimler bütünüdür. Yetişkin bir bireyde TYD uygulamasına solunumun durduğunun tespitinden sonra başlanmalıdır (ERC, 2021). TYD'nin zaman kaybetmeden uygulanması, kardiyopulmoner arrest durumlarında beyinde oksijen yetersizliği nedeniyle geri dönüşü olmayan hasarlar oluşmasını önlemek açısından oldukça önemlidir. İlk yardımcının acil sağlık ekipleri gelinceye kadar yüksek kalitede kalp basısını başlatarak sürdürmesi hayat kurtarıcı bir hamle olup tedavi sürecini desteklemektedir (Perman vd., 2024). Bu ise TYD protokollerinin sistematik bir şekilde uygulanmasının öğretilmesi veya bilinmesi ile sağlanabilir (Elgamal ve Mamdouh, 2021). Bu protokoller ilkyardım ve TYD uygulamalarında dünya genelinde standartlaşmayı sağlamak amacıyla Uluslararası Resüsitasyon İrtibat Komitesi (ILCOR) tarafından her beş yılda bir güncellenmektedir (ATTDER, 2020). Dolayısıyla etkin ve etkili bir ilkyardım eğitimi için eğitimcilerinin güncel bilgileri takip etmesi önem arz etmektedir. Türkiye'de Sağlık Bakanlığı TYD eğitim programları ve ilkyardım kursları ile acil durumlara karşı toplumun tümünün bilgi, beceri ve farkındalık düzeyini

arttırmaya yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Bununla birlikte özellikle 11-18 yaş grubundaki okul çağı dönemindeki bireyler için ciddi sağlık sorunlarına yol açan ve hayatı tehdit eden acil durumlardan biri spor kazalarıdır (Arazan ve Weich, 2024; Smith, 2024). Spor kazaları, lise çağındaki bireyler için hem sağlık hem de güvenlik açısından önemli bir risk faktörüdür. Dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı, tüm lise ve spor liselerinin (SL) eğitim müfredatında ilkyardım dersine yer vermelidir.

Spor kazaları spor aktiviteleri sırasında meydana gelir ve direk travmalar, stres ve mikro travmalar sonucu oluşan her türlü doku hasarını kapsar (Ünal, 2021). Avrupa ve Kuzey Amerika'da yapılan çalışmalar, 11-18 yaş grubundaki bireylerde spor kazalarının nadiren ölümcül olmasına rağmen, majör yaralanmaların %20'sinden sorumlu olduğunu göstermektedir (Arazan ve Weich, 2024; Smith, 2024). Bu durumda SL öğrencilerinin ilkyardım becerisi, spor kazalarına etkin ilk müdahalenin en temel unsurudur. Ayrıca ilkyardım konusunda donanımlı SL öğrencileri doğru ilkyardım uygulamaları ile spor kazaları sonucu gelişebilecek ikincil yaralanmaların önlenmesinde etkin rol oynayabilir.

Bu çalışma, spor kazalarına odaklanmakta ve spor aktiviteleri sırasında karşılaşılabilecek acil durumlarda ilkyardımın hayati önemini vurgulamaktadır. Bu kapsamda spor kazalarına hem müdahale edebilecek hem de mağdur olabilecek SL öğrencilerinin ilkyardım bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Araştırma sonuçları eğitim müfredatlarının ve spor güvenliğinin geliştirilmesi açısından yol gösterici olacaktır. Ayrıca araştırma bulguları lise düzeyinde sunulan ilkyardım ve TYD eğitiminin etkinliğini göstermenin yanında bu konudaki eksikliklerin belirlenmesine de aracılık edecektir.

METOT

Araştırma tanımlayıcı kesitsel türdedir ve SL öğrencilerinin ilkyardım ile TYD hakkındaki bilgi düzeylerinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul (13.10.2017/ sayı; 45428382-050-E.104311) onayı ve çalışmanın yapılacağı kurum yöneticilerinden yazılı izinler alındıktan sonra başlanmıştır. Ayrıca bu araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Proje Yönetim Ofisi tarafından desteklenen PYO.TIP.1904.17.017 kodlu projeden türetilmiştir.

Araştırmamanın evrenini Samsun ilindeki SL’de öğrenim gören öğrenciler (224) oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem seçimi yapılmamış olup evrenin %98’ine ulaşılmıştır, ulaşılamayan %2’lik kısım araştırmaya katılmaya gönüllü olmayan beş öğrenciden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında araştırmacıların Amerikan Kalp Derneği (AHA) ve Avrupa Resusitasyon Konseyi’nin (ERC) 2015 yılında güncellenen kılavuzları (Kleinman vd., 2015; Nikolaou vd., 2015) doğrultusunda geliştirdikleri bir anket kullanılmıştır. Anket sorularının oluşturulmasında kılavuzların Türkçe versiyonları kullanılmıştır (ATTDER). Anket, öğrenci tanıtımı, TYD bilgi düzeyi ve ilk yardım bilgi düzeyi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Her bir bölüm 12 sorudan oluşmakta olup toplam soru adeti 36’dır. Veri toplama aracının geçerlilik ve güvenilirliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Soruların konuya uygunluğu ve puanlanması dört acil tıp uzmanının çalışmaları sonucunda kesinleşmiştir. Eşik değerler, literatürde benzer çalışmaların ölçeklendirme yöntemleri dikkate alınarak acil tıp uzmanları tarafından belirlenmiştir (Ahmadi vd., 2020). Böylece ilkyardım ve TYD sorularından alınan toplam puanların düzeyi; 0-69 puan aralığı “Düşük”, 70-79 puan aralığı “Orta”, 80-89 puan aralığı “İyi” ve 90-100 puan aralığı “Çok iyi” olarak belirlenmiş ve bu konuda görüş birliğine varılmıştır. Soruların anlaşılabilirliğinin belirlenmesi amacı ile konudan bağımsız, araştırma kapsamında anket uygulanmayan 10 lisans ve 10 lise öğrencisi ile pilot çalışma yapıldıktan sonra anket son haline getirilmiştir.

Anket Formu

Öğrenci Tanıma Formu, Temel Yaşam Desteği Bilgi Soruları, İlk Yardım Bilgi Soruları olarak üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümden alınabilecek puan yoktur; sorular ile öğrencilerin sosyo demografik özelliklerine ilişkin veriler toplanmıştır. Anketin TYD bilgi düzeyinin ölçüldüğü 12 sorudan alınabilecek en yüksek test puanı 100 olup 1,6,8. ve 10. soruların değeri beş puan diğer soruların değeri 10 puan olarak belirlenmiştir. Anketin ilk yardım bilgi düzeyinin ölçüldüğü 12 sorudan alınabilecek en yüksek puan 100’dür ve 1,8,9. ve 10. soruların değeri beş puan diğer soruların değeri 10 puan olarak belirlenmiştir. Anketler araştırmacılarından biri tarafından 30/10/2017-30/01/2018 tarihleri arasında haftada üç gün öğrencilerin eğitim gördüğü okulda yüz yüze uygulanmıştır. Anket uygulanmadan önce öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve sözlü ve yazılı gönüllü olurları alınmıştır. Anketin tüm soruları için yaklaşık cevaplama süresi ortalama 25±5 dakikadır. İlk yardım ve TYD sorularının iç tutarlılığı Cronbach’s Alpha katsayısı ile değerlendirilmiş ve değer TYD bölümü için 0,75, ilk yardım bölümü için 0,70 olarak bulunmuştur. Bu değerler uygulanan anketin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir (Uzunsakal ve Yıldız, 2018).

Bilgi ölçmek için oluşturulan anket sorularının içeriği:

İlk yardım sorularının içerikleri

1. İlk yardımın amacı
2. Birincil değerlendirme
3. Kanama durdurma yöntemleri
4. Yaralıları önceliklendirme
5. Şoku tanımlama
6. Burun kanamasına müdahale
7. Göğüs yaralanmalarına müdahale
8. Yanıklı kişiye ilk yardım
9. Kırıklarda ilk yardım

10. Kene ısırmasında ilk yardım
11. Sara (epilepsi) nöbetinde ilk yardım
12. Çıkkık durumunda ilk yardım

TYD sorularının içerikleri

1. TYD amacı
2. Kalp basısı/suni solunum oranı
3. Hayati bulguların kontrolü
4. Yetişkin kalp basısı
5. TYD uygulama sırası
6. Nabız kontrolü
7. Kalp basısının derinliği (kalitesi)
8. Otomatik eksternal defibratör
9. Nefes verme süresi
10. Tam hava yolu tıkanıklığını tanıma
11. TYD sonlandırma kriterleri
12. Geri dönüşümsüz beyin hasarı

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışma verilerinin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Science) 24.0 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı veriler sayı, yüzde, ortalama, standart sapma değerleri kullanılarak incelenmiştir. Verilerin normal dağılımı Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiş ve parametrik/parametrik olmayan testler uygun şekilde seçilmiştir. Veriler normal dağılım gösterdiği için, analizler tek yönlü ANOVA, bağımsız örneklem t-testi kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların ortalama yaşı $15,74 \pm 1,12$ yıl olup, yarısından fazlası (%62,1) erkektir. SL öğrencilerinin %50,4'ü daha önce ilkyardım ve TYD konularında eğitim almış, %50,4'ü bu eğitimi iki yıldan daha uzun süre önce almış olup %72,6'sı bu eğitimi lisede almıştır. Eğitim alanların %93,8'i teorik

düzende bir eğitim aldığını bildirmiştir. Yarısından fazlası (%77,7) bu konuda güncel bilgileri takip etmeyen SL öğrencilerinin, %76,3'ü ilkyardım ve TYD konusunda tekrar eğitim almak istediğini belirtmiş ve %46,4'ü ise ilkyardım ve TYD uygulamak için kendini kısmen yeterli bulmuştur. (Tablo-1)

Tablo 1. Spor lisesi öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri(n=224)

Özellikler	Öğrenciler		
	(n)	(%)	
Cinsiyet	Kadın	85	37,9
	Erkek	139	62,1
Daha önce bu konuda eğitim almış olmak	Alan	113	50,4
	Almayan	111	49,6
Eğitimin kaç yıl önce alındığı (n=113)	1 yıl	11	9,7
	2 yıl	45	39,8
	2 yıldan fazla	57	50,4
Eğitimin nerede alındığı (n=113)	Lise	82	72,6
	Diğer	31	27,4
Uygulamak için kendini yeterli bulma	Yeterli	30	13,4
	Kısmen yeterli	104	46,4
	Yetersiz	90	40,2
Tekrar eğitim alma isteği	Evet	171	76,3
	Hayır	53	23,7
Güncel bilgileri takip etme	Evet	50	22,3
	Hayır	174	77,7

SL öğrencilerinin ilkyardım ve TYD bilgi puanlarının dağılımı Tablo 2'de sunulmuştur. SL öğrencilerinin ilkyardım bilgi düzeyi ($36,29 \pm 18,19$) ve TYD bilgi düzeyi puanları ($23,23 \pm 12,54$) her iki konuda da bilgi düzeyinin düşük (0-69p) olduğunu göstermektedir. Kadın cinsiyeti ($40,58 \pm 18,98$), daha önce ilkyardım eğitimi almak ($40,22 \pm 18,90$) ilkyardım bilgi puanlarını arttırmış ve bu istatistik olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$). Ancak her iki faktörün de TYD bilgi düzeyine etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$). Ayrıca katılımcıların lisede bu eğitimi almış olmaları ilkyardım ($p = 0,30$) ve TYD ($p = 0,23$) bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir fark oluşturmamıştır. Benzer şekilde, eğitimin kaç yıl önce alındığı veya eğitimin nerden alındığı, tekrar eğitim alma isteği, güncel bilgileri takip etme gibi değişkenlerin bilgi düzeyine etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > 0,05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Spor lisesi öğrencilerinin ilkyardım ve TYD bilgi düzeylerinin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı (n=224)

Özellikler	Öğrenciler	İlk yardım puanı	Test	TYD Puan	Test
		36,29±18,19		23,23±12,54	
		Ortalama±SS			
Cinsiyet	Kadın	40,58±18,98	t=2,80	22,11±12,01	t=-1,04
	Erkek	33,66±17,24	p=0,00	23,92±12,85	p=0,29
Daha önce bu konuda eğitim almış olmak	Alan	40,22±18,90	t=3,33	24,64±13,00	t=1,70
	Almayan	32,29±16,59	p=0,00	21,80±11,94	p=0,09
Eğitimin kaç yıl önce alındığı (n=113)	1 yıl	35,00±18,16	F=0,462	26,81±12,50	F=2,492
	2 yıl	40,66±19,55	p=0,63	21,33±12,31	p=0,08
	2 yıldan fazla	40,87±18,68		26,84±13,28	
Eğitimin nerede alındığı (n=113)	Lise	41,34±19,35	t=1,02	25,54±13,40	t=-1,20
	Diğer	37,25±17,59	p=0,30	22,25±11,75	p=0,23
Uygulamak için kendini yeterli bulma	Yeterli	33,50±20,39	F=0,435	21,66±13,21	F=1,536
	Kısmen yeterli	37,01±16,91	p=0,64	24,80±12,28	p=0,21
	Yetersiz	36,38±18,96		21,94±12,53	
Tekrar eğitim alma isteği	Evet	37,13±18,39	t=1,24	22,63±11,89	t=-1,29
	Hayır	33,58±17,44	p=0,21	25,18±14,37	p=0,19
Güncel bilgileri takip etme	Evet	35,50±17,99	t=-0,35	24,40±12,92	t=0,74
	Hayır	36,52±18,29	p=0,72	22,90±12,44	p=0,46

TYD: Temel yaşam desteği SS: Standart sapma

SL öğrencilerinin %94,6'sının (n=202) ilkyardım bilgi düzeyinin düşük, %4,5'inin (n=10) orta ve %0,9'unun (n=2) iyi olduğu saptanmıştır. Katılımcıların %100'ünün (n=224) TYD bilgi düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Spor lisesi öğrencilerinin ilk yardım ve TYD konusunda bilgi puanlarının düzeyi

TYD bilgi düzeyi							
Düşük (0-69)		Orta (70-79)		İyi (80-89)		Çok İyi (90-100)	
n	%	n	%	n	%	n	%
224	100	0	0	0	0	0	0
İlkyardım bilgi düzeyi							
Düşük (0-69)		Orta (70-79)		İyi (80-89)		Çok İyi (90-100)	
n	%	n	%	n	%	n	%
212	94,6	10	4,5	2	0,9	0	0

SL öğrencilerinin ilkyardım sorularını doğru yanıtlama dağılımları Fig 1'de sunulmuştur. Katılımcıların en çok doğru yanıt verdikleri ilk üç sorunun içeriğinin; kene ısırıkları (%56,2), kanama durdurma yöntemleri (%49,5) ve ilkyardımın amacı (%45,1) ile ilgili olduğu bulunmuştur. Doğru cevaplanma oranı en düşük üç sorunun ise; şoku tanımlama (21,8), yaralıları önceliklendirme (%22,7) ve göğüs yaralanmalarına müdahale (%32,1) ile ilgili olduğu saptanmıştır (Fig 1).

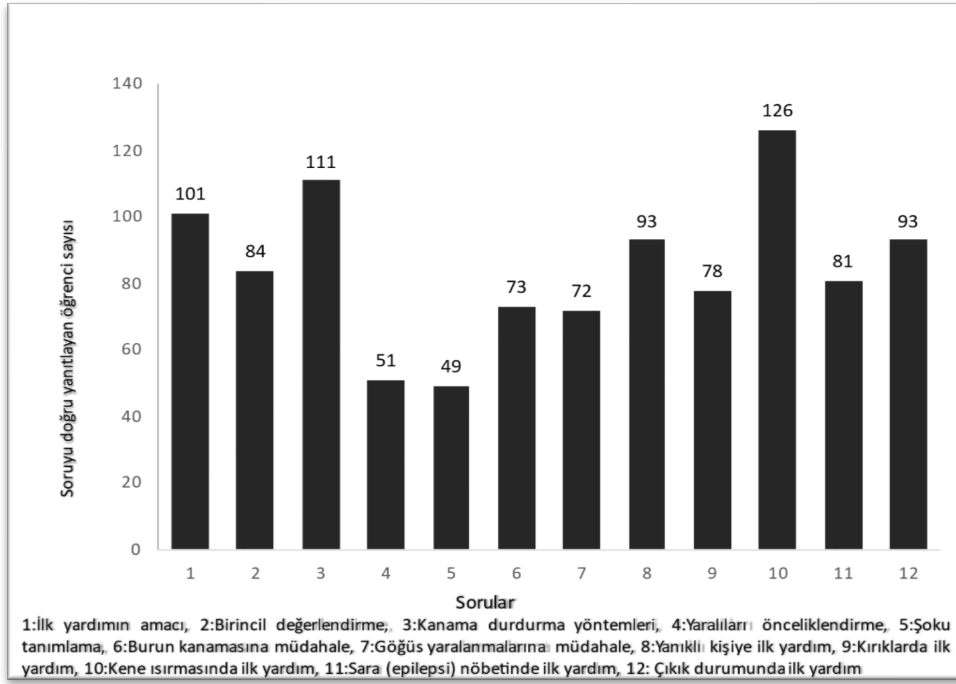

Fig 1. Öğrencilerin ilk yardım sorularını doğru yanıtlama dağılım grafiği

SL öğrencilerinin TYD ile ilişkili doğru yanıtladıkları sorular incelendiğinde en çok doğru cevabın, nabız kontrolü 136 (%61,6), tam hava yolu tıkanıklığını tanıma 105 (%46,8) ve TYD'nin amacı 100 (%44,6) ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Doğru yanıtlanma oranı en düşük soruların ise nefes verme süresi %4,9 (n=11), hayati bulguların kontrolü %9,3 (n=21) ve TYD uygulama sırası %10,2 (n=23) ile ilgili olduğu bulunmuştur (Fig 2).

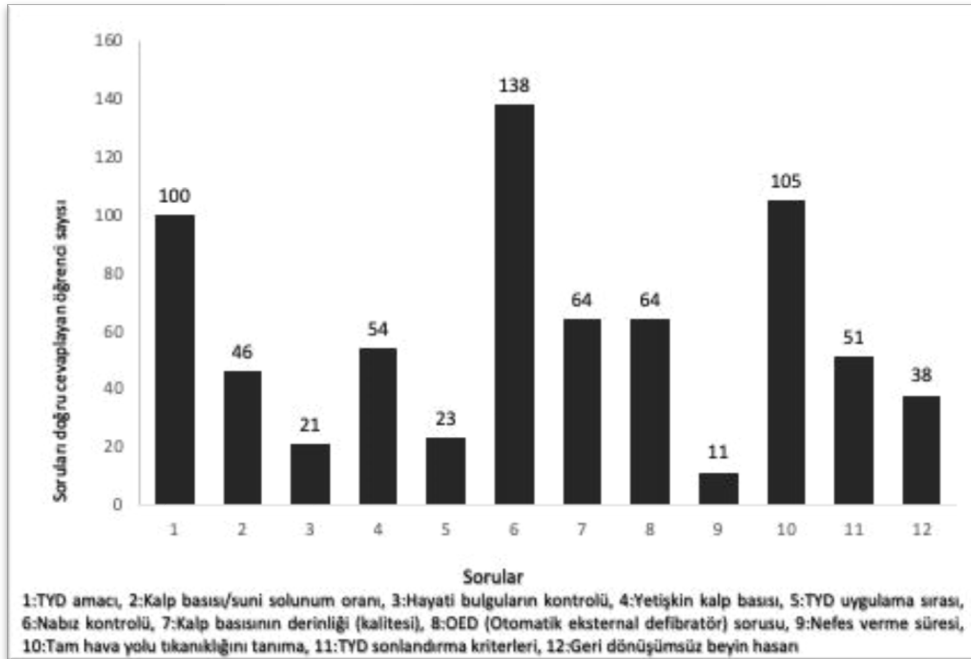

Fig 2. Öğrencilerin TYD sorularını doğru yanıtlama dağılım grafiği

TARTIŞMA

Araştırma spor yaralanmalarına ilk müdahale yapmak konusunda eğitilmiş olmaları beklenen SL öğrencilerinin ilkyardım ve TYD konularındaki bilgi düzeyini değerlendirmektedir.

SL öğrencilerinin ilkyardım (36,29±18,19) ve TYD (23,23±12,54) konularındaki bilgi düzeyi aynı konuda üniversite öğrencileri ile yapılmış çalışmaların sonuçlarından daha düşük bulunmuştur (Ahmadi vd., 2020; Yüksel vd., 2020). Bu durum ilkyardım ve TYD eğitiminin üniversite öğrencilerine sağlık bilimleri uzmanları tarafından verilmiş olması ile ilişkili olabilir. Ayrıca SL öğrencilerinin %93,8'inin yalnızca teorik ilkyardım eğitimi alması üniversite öğrencilerinin ise aynı eğitimi teorik ve uygulamalı olarak alması sonuçları etkilemiş olabilir (Yüksel vd., 2020). Literatürde uygulamalı ve teorik eğitim verilen öğrencilerin bilgi puanlarının yalnızca teorik eğitim verilen gruptan daha yüksek olduğuna vurgu yapılmaktadır (Koca vd., 2022). Sunulan çalışmada da SL öğrencilerinin ilkyardım ve TYD bilgi düzeylerinin düşük olduğu bulunmuş ve bu durumun teorik eğitime dayalı mevcut eğitim sisteminden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bazı araştırmalar ilk yardım ve TYD konularında daha önce eğitim almanın fark yarattığına dikkat çekmektedirler (Aktaş vd., 2019; Alfakey ve Alkarani, 2021; Usta vd., 2017). Sunulan araştırma sonuçları da literatürle benzer olup belirli aralıklarla verilen eğitimin bilgi düzeyine olumlu katkıları kanıtlamaktadır. Yine çalışmada ilkyardım ve TYD sorularını doğru yanıtlayan öğrenci sayılarının daha önce ilkyardım eğitimi alan öğrenci sayısı ile sınırlı kaldığı görülmüştür. Araştırmamızda SL öğrencilerinin çok az bir kısmı eğitimi bir yıl önce aldığını bildirmiştir. Hiç eğitim almamış olanlardan eğitimi bir yıl önce alan SL öğrencilerinin puanlarının yüksek olması beklendiği bir sonuçtur. Ancak bir yıl önce eğitim almış olanların 2 yıl ve öncesi eğitim almış olanlardan ilkyardım puanlarının düşük olması ironiktir. Bu sonuç eğitimlerin yetkin kişilerce verilip verilmediği, eğitimlerin hangi metotla verildiği, eğitim materyallerinin

etkinliği gibi konularda birçok soruyu akla getirmektedir. Eğitim sisteminde bu gibi soruların derinlemesine incelenmesi ve gerekli reformların yapılmasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

SL öğrencilerinin %59,8'i ilk yardım ve TYD bilgilerinin yeterli ve kısmen yeterli olduğunu bildirmişlerdir. Ancak öğrencilere uygulanan test sorularının toplam puanı incelendiğinde her iki konuda da bilgi düzeylerinin çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Bulgumuz ilkyardım konusunda bazı öğrencilerin kendilerini yeterli görmelerine rağmen bilgi düzeyleri ile bunu kanıtlayamamış olmalarına dikkat çeken çalışma ile benzerlik göstermektedir (Altındış vd., 2017). Sonuçlar öğrencilerin ilkyardımın önemine ve yanlış yapılan uygulamanın hayati sonuçlar doğurabileceğine ilişkin farkındalıklarının düşük olduğunu göstermektedir. Ayrıca ilkyardım ve TYD uygulama konusunda kendini yeterli bulanların bilgi puanları diğer gruplardan daha düşük fakat kısmen yeterli bulan SL öğrencilerinin bilgi puanları diğer gruplardan daha yüksektir. Bu sonuç, öğrencilerin öz-yeterlilik algılarının bilgi düzeyleriyle uyumsuz olduğunu göstermektedir. Bu uyumsuzluk, öğrencilere yönelik yapılan eğitimlerin etkisini sorgulamak için bir fırsat sunmaktadır.

Araştırmamızda öğrencilerin dörtte üçü ilkyardım ve TYD konusunda eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir. Bu oran üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalarda bildirilen oranlardan (Orhan ve Aydın, 2020; Usta vd., 2017; Yüksel vd., 2020) daha düşük olsa da lise öğrencilerinin de bu konuda duyarlı olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır. İlkyardım uygulamalarının günlük hayat akışı için bir ihtiyaç olması öğrencilerin eğitim eksikliğine ilişkin algılarını etkilemiş olabilir. İlkyardım ve TYD eğitimlerinin, Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına zorunlu ders olarak eklenmesi ve bu eğitimlerin, beş yılda bir uygulamalı sınavlarla güncellenmesi ilk öğretim ve lise öğrencilerin bilinçli birer ilkyardımcıya dönüşmesi sonucunda toplum sağlığını destekleyecektir.

TYD'de ve ilkyardım konularında 24 sorudan ancak üçünü araştırmaya katılan lise öğrencilerinin %50'sinden fazlası doğru yanıtlamıştır. Benzer şekilde literatürde aynı konuda

eczacılar ve diş hekimleri ile yapılan çalışmada da doğru cevaplanan soru sayısının düşük olduğu bulunmuştur (Sivri vd., 2021). Katılımcıların %90,2'sinin ilkyardım dersini iki yıl veya daha önce almış olması, yine alınan eğitimlerin yalnızca teorik olarak verilmiş olması bilgilerin daha da erken unutulmasında etkili olmuş olabilir. Dolayısıyla eğitim-öğretim müfredatında yapılacak düzenlemeler ile bu bilgilerin periyodik aralıklarla yenilenmesi gerektiğine, eğitim yöntem ve materyallerinin güncellenmesine gereksinim olduğuna dikkat çekmek yerinde olacaktır.

İlkyardım ve TYD bilgisinin SL öğrencilerinin tamamında düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde bir araştırmada öğrencilerin %92,5'inin ilk yardım konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı (Altındış vd., 2017), diğer bir araştırmada ise öğrencilerin bilgi düzeyinin orta olduğu (Temel vd., 2018) bulunmuştur. Bu bağlamda sonuçlar eğitimin yetkin bir eğitimciden alınıp-alınmamış olmasının bulguları etkilediğini düşündürmektedir. Çünkü Gowri ve Missiriya (2017) öğretmenlerin %78'inin sağlık bakımı üzerine yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, Fan vd. (2019) öğretmenlerin yaklaşık %25'inin bu konuda bilgi ile ilgili tüm soruları yanlış cevapladığını ve Neyişçi (2024) ilk öğretim öğretmenlerinin ilkyardım konusunda ön test puanlarının düşük olduğunu bulmuşlardır (Amro ve Qtait, 2017; Fan vd., 2019; Gowri ve Missiriya, 2017; Neyişçi, 2024). Sonuçlar ilkyardım konusunda standart bir eğitim politikasının oluşturulmasına, eğitimcilerin özelliklerinin belirlenmesine, eğitim-öğretim müfredatlarının gözden geçirilmesine, eğitim materyallerinin güncellenmesine ve uygulamalı eğitimlerin artırılmasına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

SL öğrencilerin ilk yardımın amacı, kanama durdurma yöntemleri ile ilişkili soruları yüksek oranda doğru bildikleri bulunmuştur. Ancak sara (epilepsi) nöbetindeki kişiye ilk yardım uygulama, hava yolunun tam tıkanıklığını tanıma ve suni solunum uygulama ile ilişkili soruları yanlış cevapladıkları tespit edilmiştir. SL öğrencilerinin teorik bilgiye dayanan sorularda daha başarılı oldukları uygulamalı eğitimle desteklenmesi gereken sorularda başarısız oldukları

dikkat çekmektedir. Bu bulgu, uygulamalı eğitim verilen grupların daha yüksek bilgi puanlarına ulaştığını gösteren Koca vd. (2022) ve Ahmadi vd. (2020) çalışmalarıyla uyumludur (Ahmadi vd., 2020; Koca vd., 2022).

Konuya ilişkin literatür bu çalışmada da görüldüğü üzere ilkyardım ve TYD gibi önemli bir konuda eğitim alınmış olsa da bireylerin bunu zaman içinde unuttuklarına göstermektedir (Ahmadi vd., 2020; Altındış vd., 2017; Neyişçi, 2024; Usta vd., 2017; Yüksel vd., 2020). Bu sonuçlar, ilkyardım ve TYD konularında uygulamalı eğitimlerin artırılması ve mevcut teorik eğitimlerin, simülasyonlar veya vaka çalışmaları ile desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Eğitimlerde interaktif materyallerin kullanımı da faydalı olacaktır. Ebbinghaus'un (1985) unutma eğrisi teorisine göre, öğrenilen bilgiler zamanla unutulmaktadır bu nedenle bilginin kalıcılığı için eğitimlerin en azından beş yıllık periyodik aralıklarla tekrarlanması ve ölçme değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir (Ebbinghaus, 1985).

SONUÇ

SL öğrencilerinin ilkyardım ve TYD bilgi düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiş, bu durumun özellikle uygulamalı eğitim eksikliğinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Hayati bulguların kontrolü, TYD uygulama sırası, suni solunum uygularken nefes verme süresi ve geri dönüşümsüz beyin hasarı gibi teknik ve uygulamalı eğitimin gerekli olduğu konularda öğrenciler başarı gösterememiştir. Ancak nabız kontrolü gibi deneyimlemek için materyal gerekmeyen kendi vücutlarında deneyebildikleri, kanama durdurma gibi günlük hayatta sık karşılaştıkları ve kene ısırması gibi güncel basında popüler olan konulardaki ilkyardım sorularında daha başarılı olmuşlardır.

İlkyardım konusunda hem farkındalık yaratmak hem de fark yaratmak için daha üstün bir yaklaşım bulunana kadar, en önemli girişimin planlı ve sürekli eğitim olduğu unutulmamalıdır. Üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı, ilkyardım ve TYD eğitimlerini müfredata entegre ederek, her

iki yılda bir güncellenen uygulamalı eğitim programları geliştirmelidir. Eğitimcilerin, uluslararası kılavuzlara dayalı sertifikasyon süreçlerinden geçmesi sağlanmalıdır. Eğitim materyalleri, simülasyonlar, vaka çalışmaları ve interaktif araçlarla zenginleştirilerek öğrenmenin etkinliği artırılabilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma yalnızca teorik bilgi düzeyini ölçmüştür. Pratik becerilerin değerlendirilmemesi, bulguların öğrencilerin gerçek yaşam senaryolarındaki yeterliliklerini yansıtmaya kapasitesini sınırlamaktadır. Ayrıca veri toplama işleminin Samsun ilinde bulunan SL'ye odaklanarak ve kesitsel olarak yapılmış olması sonuçların evrensel uyarlanabilirliğini sınırlamaktadır.

Yazar Katkıları

Çalışma fikri/tasarımı: MA, NY; Veri toplama: NY; Veri analizi ve yorumlama: MA, NY, AA; Literatür tarama: MA, NY, AA; Makalenin yazımı: MA, NY, AA; Eleştirel inceleme: MA, NY, AA; Son onay ve sorumluluk: MA

Teşekkür

OMÜ BAP Komisyonu Proje Yönetim Ofisi Başkanlığına PYO.TIP.1904.17.017 nolu proje olarak desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Çıkar çatışması

Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek

OMÜ BAP Komisyonu (PYO.TIP.1904.17.017)

KAYNAKLAR

Ahmadi, H., Mohebifar, M., Eskandari, P., & Khanpaye, A. (2020). Knowledge about basic cardiopulmonary resuscitation in high school students. *Asian Journal of Research in Cardiovascular Diseases*, 1(1), 25-30.

Aktaş, B., Yılmaz, M., Dereli, F., & Sarı, H. (2019). İlköğretim birinci ve ikinci kademe öğretmenlerinin ilk yardım bilgi düzeyi. *Journal of Academic Research in Nursing (Jaren) Dergisi*, 5(1), 17-22.

Alfakey, M., & Alkarani, A. (2021). Students' Knowledge and Attitudes toward Basic Life Support. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10(3), 871-877.

Altındış, S., Şeyda, T., Aslan, F. G., ADIGÜL, M. P., Ekerbiçer, H. Ç., & ALTINDIŞ, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin ilk yardım bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Sakarya Tıp Dergisi*, 7(3), 125-130.

Amro, N. R., & Qtait, M. (2017). General knowledge & attitude of first aid among schoolteacher's in Palestine. *International Journal of Innovative Research in Medical Science (IJIRMS)*, 2(4), 660-665.

Arazan, C. L., & Weich, L. (2024). The intersection of health and justice: An evaluation of Mental Health First Aid Training for justice-involved professionals. *Police Quarterly*, 27(1), 31-52.

Acil Tıp Teknisyenleri ve Teknikerleri Derneği (ATTDER) <https://www.attder.org.tr/> (Erişim: 10 Temmuz 2024)

Ebbinghaus, H. (1985). Remembering Ebbinghaus. *Contemporary Psychology*, 30(7), 519-523.

Elgamal, S., & Mamdouh Eshaba, O. (2021). Investigating the Effect of Cardiopulmonary Resuscitation Training on the knowledge and Skills of High and Middle Schools Students and Teachers in Jeddah, KSA. *Egyptian Journal of Health Care*, 12(2), 2087-2097.

European Resuscitation Council (ERC) 2021 <https://www.cprguidelines.eu/> (Erişim: 10 haziran 2024)

Fan, M., Leung, L.-P., Leung, R., Hon, S., & Fan, K. L. (2019). Readiness of Hong Kong secondary school teachers for teaching cardiopulmonary resuscitation in schools: A questionnaire survey. *Hong Kong Journal of Emergency Medicine*, 26(3), 174-178.

Gowri, M., & Missiriya, S. (2017). Knowledge and practice of school teachers on health care of school children. *Int J Pharm Bio Sci*, 8(1), 227-231.

Kleinman, M. E., Brennan, E. E., Goldberger, Z. D., Swor, R. A., Terry, M., Bobrow, B. J., Gazmuri, R. J., Travers, A. H., & Rea, T. (2015). Part 5: adult basic life support and cardiopulmonary resuscitation quality: 2015 American

Heart Association guidelines update for cardiopulmonary resuscitation and emergency cardiovascular care. *Circulation*, 132(18_suppl_2), S414-S435.

Koca, B., Bayram, B., Pakdemirli, A., & Bektaş, M. (2022). Psychological effects of Cpr training methods on high school students: a randomized trial. *Current Psychology*, 41(10), 7049-7058.

Neyişçi, N. (2024). Emergency Response Competencies Strengthened by Sustainable Education: First Aid Training Program for Teachers. *Sustainability*, 16(18), 8166.

Nikolaou, G. D. P., Soar, J., Truhlář, A., Wyllie, J., Monsieurs, K. G., Nolan, J. P., Bossaert, L. L., Greif, R., Maconochie, I. K., & Nikolaou, N. I. (2015). Avrupa Resüsitasyon Konseyi 2015 Resüsitasyon Rehberi Geniş Özet.

Orhan, S. İ., & Aydın, A. (2020). Öğretmen Adaylarının ilk yardım bilgi düzeyleri: Kastamonu üniversitesi örneği. *Kastamonu Education Journal*, 28(4), 1657-1667.

Perman, S. M., Elmer, J., Maciel, C. B., Uzendu, A., May, T., Mumma, B. E., Bartos, J. A., Rodriguez, A. J., Kurz, M. C., & Panchal, A. R. (2024). 2023 American Heart Association Focused Update on Adult Advanced Cardiovascular Life Support: An Update to the American Heart Association Guidelines for Cardiopulmonary Resuscitation and Emergency Cardiovascular Care. *Circulation*, 149(5), e254-e273.

Sivri, H. D. Ç., Çalışkan, H. M., Şahin, Y., Şahin, C., & Çelik, B. (2021). Diş Hekimleri ve Eczacılar da Temel Yaşam Desteği Güncel Bilgi Düzeyi ve Eğitim Etkinliğinin Değerlendirilmesi Evaluation of Current Basic Life Support Knowledge Level and Effectiveness of Training in Dentists and Pharmacists. *Bozok Tıp Dergisi*, 11(3), 13-18.

Smith, L. (2024). Youth Mental Health First Aid Training: Exploring Implementation Factors of Delivering Training in Florida Schools.

Temel, E., Şahin, B., Gezer, N., & Çam, R. (2018). Üniversite öğrencilerinin temel ilkyardım uygulamalarına ilişkin bilgi düzeyleri. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 1(3), 34-38.

Usta, G., Küçük, U., & Torpuş, K. (2017). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İlkyardım Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarının Belirlenmesi. *Hastane Öncesi Dergisi*, 2(2), 67-77.

Uzunsakal, E., & Yıldız, D. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.

Ünal, M. (2021). Spor Yaralanmaları; İş Kazası? Meslek Hastalığı? *Yeni Yüzyıl Journal of Medical Sciences*, 2(3), 6-11.

Yüksel, N., Aydemir, A., & Ayyıldız, M. (2020). Evaluation of knowledge levels of sports science students on first aid and basic life support. *Eurasian Research in Sport Science*, 7(1), 21-34.